

Koeru Keskkool

EESTLASTE JA VANAEMA ALIDE ASAEVA ELU SIBERIS

Uurimistöö

Autor: Silvi Arro, 11. klass

Juhendaja: õp Reet Aule

Koeru 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. SIBERI EESTLASED	4
1.1. Siberisse rändamise põhjused	4
1.2. Suhtumine väljarändajatesse kodumaal	6
1.3. Reis uude elupaika	8
1.4. Uue kodumaa loomine	10
1.5. Uued kohanimed	12
1.6. Eestlaste eluolu Siberis	13
1.7. Suhted venelastega.....	15
1.8. Siberi eestlaste keel.....	16
2. VANAEMA ALIDE ASAEVA ELU SIBERIS	18
2.1. Eellugu	18
2.2. Pere liikmed	18
2.3. Alide lapsepõlv	20
2.4. Raske töö.....	24
2.5. Külaelu.....	25
2.6. Kaseküla loodus.....	26
2.7. Pere loomine	26
2.8. Elu Eestis	27
KOKKUVÕTE	29
KASUTATUD MATERJALID.....	31
LISA 1. SIBERI KAART	32
LISA 2. KLIMSONIDE MAJA EHTUS 1958. AASTAL.....	33
LISA 3. ALIDE JA HELMI LASTEGA	34
LISA 4. SÜNNITUNNISTUS	35
LISA 5. ALIDE LAPSED GENNADI JA ZEMFIRA	36
LISA 6. EINELAUAPIDAJA JA KOKA TUNNISTUSED.....	37
LISA 7. TÄNUKIRI „PARIM ABITÖÖLINE“	38

SISSEJUHATUS

Meie suguvõsas on palju huvitava ja kogemusterikka elulooga inimesi. Üks nendest on minu vanaema, kes elab praegu Järvamaal Koeru alevikus, kuid kelle lapsepõlv ja noorus möödusid Siberis.

Minu uurimistöö teema on “Eestlaste ja vanaema Alide Asaeva elu Siberis”. Töö eesmärk on anda ülevaade eestlaste massilisest väljarändest 19. sajandi lõpul, nende ja oma vanaema elust Siberis. Otsustasin selle teema valida, kuna lapsepõlvest peale on vanaema rääkinud põnevaid lugusid Siberi Kasekülast, kus möödus 25 aastat tema elust. Kõik tema läbielamised, raske lapsepõlv, meie esivanemad on pakkunud mulle alati huvi.

Töö koosneb kahest osast. Esimeses osas käsitlen Siberi eestlasi, nende väljarände põhjusi, suhtumist väljarändajatesse kodumaal, reisimist uude elupaika, uue kodumaa loomist, uusi kohanimesid, eestlaste eluolu Siberis, suhteid venelastega, Siberi eestlaste keelt.

Teises peatükis annan ülevaate vanaema elust Siberis tema ja ta õe mälestuste põhjal: pereliikmetest, Alide lapsepõlvest, raskest tööst, külaelust, Kaseküla loodusest, lühidalt elust Eestis.

Uurimistöö koostamisel lugesin läbi järgmised raamatud: “Siberiga seotud: eestlased teisel pool Uuraleid” (Jürgenson, 2006), “Siberi eestlaste elud ja lood” (Korb, 2010). Samuti uurisin ajaloolist tausta internetist. Viisin läbi intervjuud vanaema ja tema õega.

1. SIBERI EESTLASED

Siberi eestlased on 19. sajandi lõpu väljarändajate järeltulijad. Nad on Siberis elavad eestlased, kes tunnevad end eestlastena, kuid eristavad end emamaal elavatest rahvuskaaslastest, keda nad nimetavad Eestimaa eestlasteks. Sageli nimetatavad nad end siberlasteks. (Jürgenson, 2002)

1.1. Siberisse rändamise põhjused

Siberisse rändamise põhjuseid oli mitu. Põhiline talurahvast huvitav küsimus oli maaküsimus. Intensiivsem talude päriksostmine algas Lõuna-Eestis 1860. aastate teisel poolel, Põhja-Eestis oli sel ajal teoreetiliselt veel ülekaalus. Kaks kolmandikku eesti talurahvast elas aga hoopis ilma maata. Ühe võimalusena oma olukorda parandada nähti väljarändamist. Maa oli talurahva eluspüsimise garantii ja seetõttu peamine püüdluse siht. Venemaa ida- ja lõunapoolsetes piirkondades oli kuulu järgi võimalik saada tasuta või odavalt viljakat maad, kuulujutu tasandil liikuv informatsioon ei vastanud sugugi alati tõele, riigi asundustegevus jõudis talurahvani moonutatult ja hägusalt. (Jürgenson, 2002)

Otsiti uut maad, kus poleks mõisnikke. Algusest peale kaasnesid nende sündmustega teravad mõisnikevastased väljaastumised. Mõisnikele teatati, et tahetakse kohe ja kõik korraga ära minna – ka siis, kui lahkumist takistatakse. Eriti sulased, aga sageli ka peremehed jätsid mõisatöö ja läksid linna väljarännuks passe (Joonis 1) nõudma. (Rosenberg, 2007)

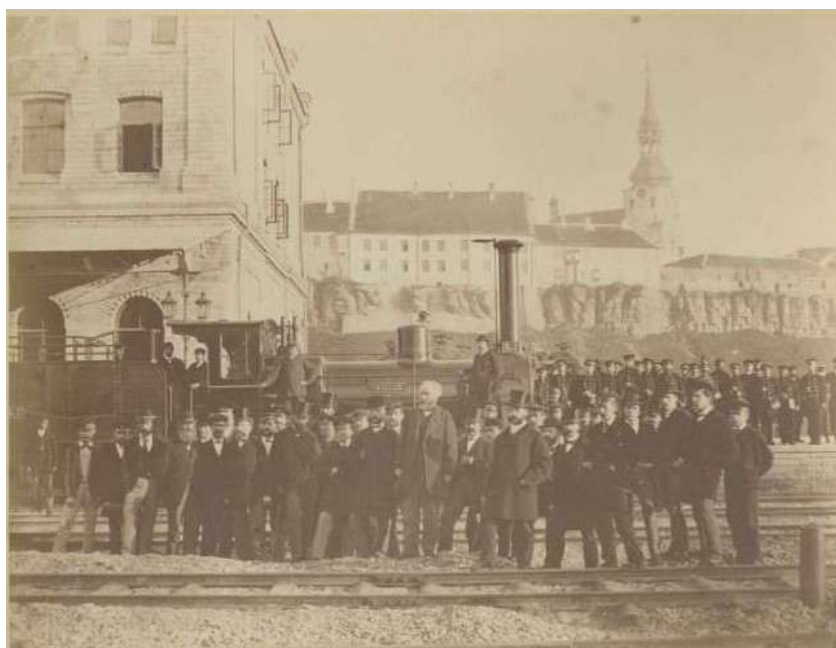
Joonis 1. Rõngu vallas Andres Sootlale antud pass (Galerii)

Jurgaa asulas sündinud ja hiljem Kasekülas elanud Radion Meisner, kelle elukoht on Väike-Maarjas, meenutab, et tema vanaisa läks peremehega tülli. Mees otsustas minna Siberisse, kuna Eestis oli maapuudus. (Korb, 2010)

Kasekülas ja Linda külas üles kasvanud Lonni Kullaste meenutab, kui tema vanaisa elas oma perega Tartus ning töötas turbatööstuses öövahina. Põhjus, miks vabatahtlikult Siberisse mindi, oli huvi näha oma silmaga, mis kant see Siber on ning mitu eesti peret oli juba varem sinna asunud. (Samas)

Jurjevi külas sündinud ning praegu Viljandi maakonnas Lõhavere külas elav Linda Liho meenutab, et tema esivanemad läksid Siberisse 1898. aastal. Eestis oli kehv elu ja tol korral anti seal vabalt maad. Kolm noormeest olid käinud enne vaatamas ja nägid, et Siberis on ilus loodus, lilled õitsesid. (Samas)

Väljarännet aitas omakorda realiseerida Eesti sidumine Venemaa raudteevõrgustikuga 1870. aastal, mil alustas tegutsemist (Joonis 2) Tallinna-Peterburi raudteeliin. Raudtee valmimine mitte ainult ei lihtsustanud Siberisse deporteerimisi, vaid meelitas kaugetesse regioonidesse ka vabatahtlikke väljarändajaid. Lisaks eelnevale hakkas Vene impeeriumi keskvald 1890. aastatel ümberasumistoetusi maksma. (Jürgenson, Kumer-Haukanõmm, Tuisk, 2011)

Joonis 2 Tallinna rongijaam 1870. aastate alguses (Accelerista)

Talupoegade meelest olid väljarännu põhjusteks teoorjus, kõrge rent, kohtade ebakindlus, külade lõhkumine ja talupoegade ümberpaigutamine halvematele maadele, kohtadelt väljaajamine, tagakiusamine, peksmine, vabaduse puudumine (Jürgenson, 2002).

Eesti asundustegelane August Nigol iseloomustas väljarändamise põhjusi pool sajandit hiljem: *“Peale mõne üksiku jõukama ja reisihimulise, kes veereva kivi kombel paigal ei püsi, on pea kõikidel väljarändamise põhjuseks nälg maa järele ja võimata rasked olud meie kodumaal.”* (Rosenberg, 2007)

1.2. Suhtumine väljarändajatesse kodumaal

Eesti ajakirjanduses kuulutati võõrsile jääjad kodumaa reeturiteks, avalikkus võttis nähtuse suhtes üheselt negatiivse hoiaku. Ajakirjanduse meelest keegi selle läbi õnnelikuks ei saanud, väljarändaja oli kergeusklik kodumaa hülgaja. Mahajääjate reaktsioon ja tunnete iseloom sõltus nende sidemete kvaliteedist ja intensiivsusest lahkujaga. Lähisugulased tundsid kurbust, kaotusevalu, kohati ka süütunnet. *“Me jääme ju kontakti!”, “Näeme jälle!”, “Kirjutame tihti!”* olid taolises olukorras tavaliselt hüvastijätusõnad. Sageli tehti endale etteheiteid, et väljarändaja lahkumises ja kaotamises süüdi oldi. Reaktsioonid sarnanesid surnuga hüvasti jätmisel, mis oli mõistetav, kuna lahkumine tähendas paljudel juhtudel, et enam siin maailmas ei kohtuta. (Jürgenson, 2002)

Mõisnike suhtumist väljarändamisse iseloomustab 1863. aastal ilmunud mõisnike põllutöölehes Baltische Wochenschrift kirjutis, milles nenditi: *“Väljarändamine toob meile suurt kahju: kaasavõetav kapital läheb Eestist välja, palgatööjõud väheneb tunduvalt, töötasu tõuseb. Kõige tähtsam on aga see, et meilt läheb ära tööjõud. Seepärast peame väljarändamist igati takistama.”* (Rosenberg, 2007)

19. sajandi teisel poolel kajastus tollases luules kodumaal olijate kaasatundmine väljarändajate suhtes. Kreutzwaldi, Koidula ja teiste isamaaluules oli esile tõstetud kodumaa pühimaks väärtuseks. (Jürgenson, 2002)

Luuletuses “Väljarändajatele” on Kreutzwald kaasatundev väljarändajate suhtes.

“Küll saate kaugelt igatsedes
te nutma kaunist Eestimaad,

kus lehis metsad kohisedes
teid kattes lahkelt varjavad,
kus küla kaevud, lättekeseid
teil väsind keha karastand,
ja põõsas laululinnukesed
teil kurba südant rõõmustand.

Seal lagedal ei metsa vilu
nii kaugel kui silm ulatab,
ei puud, ei põõsakese ilu,
mis kurba südant vaigistab,
ei allikat, kust magus vesi
sul tuleks kastma kuivand keelt;
mis imitseb, on soolarõsi
või loiku valgund pilve teelt.” (Eesti värss)

Jakob Liivi luuletus “Väljarändajatele” annab võõrsilolekule traagilise varjundi, mis maha jäänutes haletsust ning nõutuid küsimusi tekitab.

“Miks tahate mu vennad äraminna
Siit laia ilma laande rändama?
Miks vahetate valudega kõrge hinna,
Mis isamaa teil pakub armuga?
Veel jääge seisma, võtke kuulata,
Mis viimast korda räägib isamaa

/.../

Kui olete ju jõudnud võera ilma
Ja selja taga jäänud kodumaa,
Sääl nõutud õnn ei paista veelgi silma,
Ja võeras maa teil näitab iluta,
Siis vaiksed valud tõusvad hinge sees
Ja silmad seisvad mure-nutu vees.” (Jürgenson, 2002)

1.3. Reis uude elupaika

Siber ei olnud eestlaste esimene väljarännusuund, kuid kindlasti tähtsaim. Venemaa esimese rahvaloenduse (1897) andmeil elas Siberis 4000 eestlast. Enne Siberi raudtee valmimist olid ainsaks võimaluseks sihtkohta jõuda hobuvanker ja omad jalad. Teekond kestis koos vahepeatustega mitu aastat. (Jürgenson, 2002)

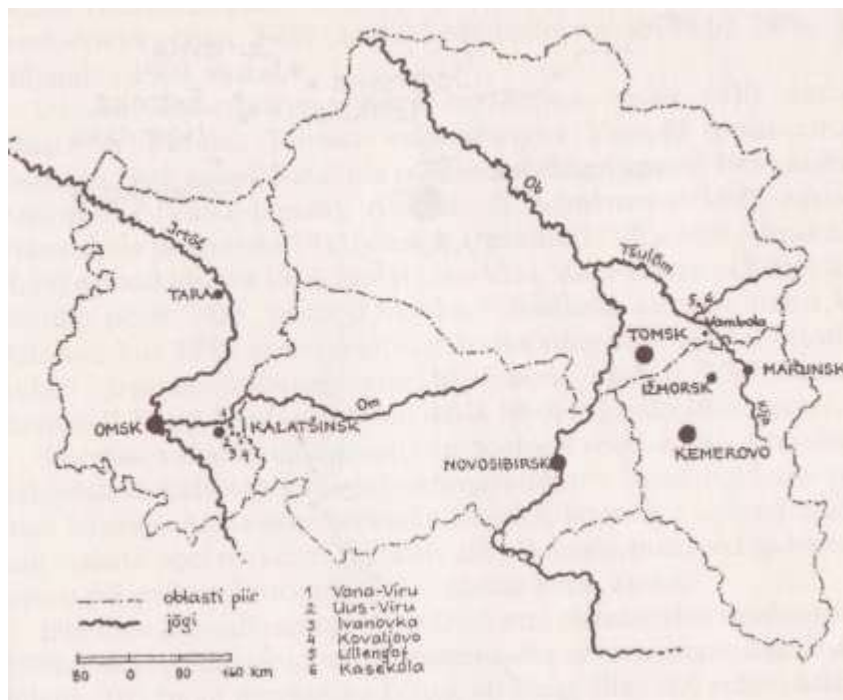
Reisi on kirjeldatud värvikalt. Teekond kestis palju kuid, isegi aastaid, kodupaigast lahkunutest said tõelised rändajad, kelle kogu elu kulges ratastel. Teel leiti elukaaslast, sünnitati lapsi, maeti surnuid. Näiteks rääkis üks naine (sünd 1920) Omski oblastist Vana-Viru külast, kuidas tema vanaisa koos perega Siberisse saadeti, kuidas nad hobustega tulid, saatjateks valvurid ning vahepeatusteks kindlaksmääratud punktid, kuidas reisil üks lastest suri, aga matmiseks aega ei antud, kuidas hiljem teinegi laps suri ning seegi jäeti maha – tee ääres olnud kiriku juurde pingile. (Samas)

Vabatahtlikud minejad võtsid kaasa pea kogu oma varanduse, alates puulusikatest ja lõpetades voki, saha ja käiakiviga. Näiteks Põidest Kaug-Itta väljarännanud olid oma lambad suurtesse korvidesse pakkinud ning laeva kaasa võtnud. Kaasa toodi ka kummutid ja riidevakad, kohati ka toolid, lauad, voodid. (Samas)

Tavaliselt asuti teele kevadel, et reis ei toimuks külmal ajal. Liiguti suuremate gruppidenä, milles oli mitukümmend perekonda. Ööbiti lageda taeva all. Päevaga läbiti 35-40 km ning jõuti suvel või sügisel kohale, olenevalt sihtkoha kaugusest. (Samas)

Paljud kahetsesid, et isamaa nii maha olid jätnud. Viimasel ööl, kui siht oli silme ees, ei saanud “*reisi isad*” sõba silmale. Sest siis selgus, kas maksis vana kodu maha jätta ja uut asumaad minna otsima. (Samas)

Omi asundus (Joonis 3) Lääne-Siberis ning Minussinski asundus Ida-Siberis olid need piirkonnad, kuhu koondati Siberisse (Lisa 1) saadetud ning hajutatult elavad eestlased ning teised luterlased (Jürgenson, 2006).

Joonis 3. Lääne-Siberi eesti asundused (Jürgenson, 2006)

Omi asundusse asutati järgmised külad: 1890. aastal Kovaljov, 1895. aastal Ivanovka, 1896. või 1897. aastal Lilleküla, 1897. aastal Estonka (Tonski), 1897-98 asutati Väike Selim, Suur-Selim, Jurjevka, Novikovka, Roždestvenski (Samas).

Eestlaste asustus ulatus ka Altaisse, kuhu 1895. aastal rajati Lifländka ja 1897. aastal Estonia küla (Samas).

Tomski kubermangus Kainski maakonnas rajati järgmised külad: 1907. aastal Kaseküla, Rosental (Suur-Jaman); 1909. aastal Vasilisovka (Väike-Jaman), Vasjugan, Aruküla ja Poludennoje; 1911. aastal Vlasinskaja ja Troitski; 1917. aastal Uusküla. Viruküla elanike poolt asutati 1914. aastal Uus-Viru ja Vana-Rootsi ning 1925. aastal Kureküla elanike poolt Orlovka. (Samas)

Võrumaa talupoegade teeasumist Samaarasse kirjeldas Kristjan Palu: “1855. aasta 10. maikuu päeval tõusis päikene pilveta taeva servalt saatis oma kiired üle Vaimela valla põllu- ja heinamaade. Linnud laulsivad nii imearmsasti, aga viimast korda nii mitmele Vaimela valla talutaadile. Päev tõusis juba kõrgele, aga kõik jäi vagusi, ja kell võis juba 10 olla, kui mitmed iselaadi vankrid Võru Kirumpä kõrtsi juurde veeresivad ja sääl peatsivad, just nagu ootaksivad nad veel kedagi tagant järele. Tõeste sõitsivad ka veel mitmed ootajate poole ja

peatasivad nimetatud pika katuse ees, nii et suur rahvahulk kõrtsi juurde oli kogunud, kes väljarändajatele õnne soovima oli tulnud. Ka Kodi herra oli õnnesoovijate seas. Mitmetunnilise koosoleku järele lahkus trobikond, kuus meest igaüks kahe hobusega ja kolm ühehobuse meest. Reisi tarvis olivad kummid vankrite pääle tehtud. Nõnda sõitsivad esimesed Eesti väljarändajad Riia poole, kuna aga üks mees nende seast, Aadu Lauga, kellel ainult 60 kop. taskus oli, koguni jala pikale teele julges minna. Mida kaugemale Võru linna kiriku tornid selja taha jäivad, seda haledamaks läks reisijate rida, iseäranis õrnemal sool. Ei olnud kerge asi armastatud isamaalt lahkuda, aga julgemad südamed hüüdsivad: “Edasi! Kas me siia peame teistele naeruks jääma? Ikka edasi Saratovi õnnemaale!”” (Samas)

Transsiberi raudtee avati 1900. aastal, tänu sellele saabus enamik väljarändajatest Siberisse rongiga. Iga aasta maikuus asusid esimesed erirongid väljarändajatest reisijatega teele. Valitsuse poolt olid ette nähtud soodustused. Nii võis vähem kui ühe vabrikutöölise kuupalga eest terve perekond Siberisse sõita. (Jürgenson, 2006)

Vagunitesse olid ehitatud madalad pingikesed, mõnedesse ka raudahjud, kuid köetavaid vaguneid ei jätkunud piisavalt. Teel toituti veest ja leivast ning teekonnal kättesaadavast. Sõit võis kesta kuid, kuna raudtee kesise läbilaskevõime ja veo kehva organiseerituse tõttu tuli jaamades oodata edasipääsemist. (Samas)

1.4. Uue kodumaa loomine

Siberi eesti asundustes järgisid ehitustihedus, (Joonis 4) hoonete paigutus ning ehitusviis Eestist kaasa toodud traditsioone. Eesti asunike jaoks, kes end võõras keskkonnas olid sisse seadnud, oli iseenesestmõistetav need traditsioonid säilitada, olgu selleks mis tahes asupaik Vene riigi piirkonnas. Paigas, kus ehituspuitu läheduses ei leidunud, vedasid eestlased seda väga kaugelt, savist maju üldjuhul ei ehitatud. (Jürgenson, 2006)

Joonis 4. Maja Koltsovo külas Kemereovo oblastis (Jürgenson, 2006)

Nõukogude Venemaa Rahvahariduse Rahvakomissariaadi Eesti osakonna poolt 1920. aastal koostatud aruandes seisab: *“Eesti asundused erinevad oma välisilmelt märgatavalt ümbruskonna vene küladest tunduvalt suuremate hoonete, üksikute majapidamiste hajutatuse poolest, viljapuu- ja köögiviljaaedadega, kuid puudub hoonete ja tänavate rangelt korrapärane paigutus.”* (Samas)

1940. aastatel kirjutas üks eestlastest küüditatu Siberi eestlaste külla sattudes oma mälestustes: *“Vambolas olid majad samasugused kui Eestiski, talud ja söök samuti* (Samas).”

Mobiilsed inimesed kandsid endaga kaasas asju, mis sümboliseerisid kodu. Eesti asunikud tõid kaasa asutuste planeeringu, mis erines oluliselt kohalikust vene külaplaanist. Elupaigad rajati üksiktalundite gruppideks, venelaste külad olid tüüpilised tänavakülad. Talude tähistamiseks võeti kasutusele venekeelne laen *huutor*. Asjaamine valitsusasutustega toimus vene keeles, mille tõttu jõudsid eestlaste keelde paljud venekeelsed terminid. (Samas)

Esines ka teistsugust külaplaneeringut. Johan Luukas, kes asus ümber Tobolski kubermangu Jurjevi külla, iseloomustas sealset harjumatu pikaks ja kitsaks venitatud põllumaad ja ridakülalist planeeringut: *“...meie külän es olle sugugi ilma mötsata maad mis põllus on tetu keik mötsast. Ka oma maa halwast käte wöetu. Se suwel möötse kronu maamõtja ärrä hingel 20 süld lai 3 1/2 werst 100 süld pik, eluga paremaks saada on raske. Küla on üks rida tee wahel, jõe pol maja ehitatud, egal peremehel maja plats 30 süld lai 60 pik, töispol teed põlluma...”* (Samas)

Omi asunduse eesti külade planeeringut rõhutab nende tänavaküllane iseloom, hajaasutustega oli eestlastel tegemist Siberi lõunapoolsetes stepipiirkondades. Hajaasustust esines ka põhjapoolsetes rajoonides, näiteks enamiku Taara maakonna eesti külades. (Samas)

Tsaarivalitsuse suhtumine hajaasustusse 1890. aastatel oli vaenulik. Väljarändajad Baltikumist üritasid uues elupaigas rajada kodust, harjumuspärast hajatalude süsteemi. See kohtas mõnel pool maakonna vastuseisu võimudelt, kes sundisid uusasukaid omaks võtma külakogukonna süsteemi. Väljarändajad võitlesid sageli endale välja õiguse rajada hajakülad. Aja jooksul muutus valitsuse suhtumine talude süsteemi suhtes soosivamaks. (Samas)

Harjumuspärased loodusobjektid, maastikud, harjumuspärane kliima – need olid tegurid, mis mõjutasid elupaiga valikut. Mägistes piirkondades otsiti tasast maastikku, harjumatu oli lausstepidesse asumise kohustus, metsaga harjunud eestlasele oli stepp võõras. (Samas)

1.5. Uued kohanimed

Uue kodumaa loomisel on vaja selle paikadele nimed anda. Seda tehes on eestlased lähtunud vajadusest kindlustunde järele, mida pakub minevik. Siberis nimetati Pritajožnõi küla ümber Lindaks (Joonis 5), lootes, et Kalevipoja ema nimi peletab eemale hunte ja karusid. (Jürgenson, 2006)

Joonis 5. Linda küla (Folklore₁)

Kui asutatakse maa, mis on inimtühi või selliseks muudetud, siis võetakse sageli kasutusele kohanimed, mis ignoreerivad paiga varasemat ajalugu. Tuntud nime kasutamine muudab keskkonna tuntuks ning omaseks, seda rakendati ka eesti asundustes. Kogu Venemaalt on teada kuus Estonia, kaks Uus-Estonia nime kandvat küla, kuus Lifljandkat, üks Balti, üks Uus-Balti küla. Kasutatud on ka lokaalsemaid linna- või külanimesid: Narva, Antsla, Hiiu ja Sakala küla. Rahvusromantilist varjundit kannavad kohanimed Vambola, Koidula, Nurmekunde ja Linda. (Samas)

Sideme oma keelega lõi ka võõrapäraste kohanimedele tõlkimine eesti keelde. Kamenitsast sai Kivisaare, Telkinost Vasikaküla. Esineb ka mugandusi, näiteks Zaretšjest sai Saaritsa, Dudinskist Tunda. (Samas)

Asunikud andsid ka ümbruskonnas asuvatele loodusobjektidele nimesid. Näiteks Tomski kubermangu Mariinski asundus asus tohutu suure metsa serval. Eestlased nimetasid metsa Marjametsaks. Kanski kreisi Estonia küla elanikud nimetasid vene küla, mis oli alati porine, Porikülaks. (Samas)

1.6. Eestlaste eluolu Siberis

Katsumused, millega puututi kokku kodumaad luues, puudutasid nii neid, kes saabusid väljasaadetutena, kui ka vabatahtlikke ümberasunuid. *“Toodi inimesed käed ja jalad raudus jala nii kaua kui Eniseiski guperni-Minussinski linnas-võeti ahelad kättest ja jalgadest, anti inimesele kolme päeva toid, kerves, labidas ja tikutoos,”* kujutatakse esimeste väljasaadetute saabumist Siberisse. (Jürgenson, 2006)

Eestlased pandi vahel elama metsavaestesse stepipiirkondadesse, kus puudus ehituspuut. Ehitusmaterjalina kasutati mättaid, samaani (savi), liiva ja peenestatud õlgede segust valmistatud põletamata telliseid. (Samas)

Eesti ajakirjanduses kirjutati Siberi ebasoodsatest elutingimustest, et leevendada inimeste väljarännupalavikku. 1901. aasta Eesti Postimehes kirjeldatakse eestlaste eluolu Siberis: *“Suurem osa sinna (Siberisse) rännanud asujatest elavad turvastest tehtud onnikestes, milledes õhk, iseäranis talveajal, väga paks, niiske, puhtuse ja tervisele kahjuline on, ja saab inimene, kes sarnase õhuga harjunud ei ole, kui ta paar tundi niisuguses turva-onnikeses on viibinud, torkava pää-valu. Sellepärast möllavad ka niigustes turva külades mõnesugused haigused, mis iseäranis laste seast rohkesti ohvrid nõuavad. /../ Sarnane “turba-küla” näeb eemalt vaadates nagu suur hulk kartulikoopaid ehk lumega kaetud haudasid välja ja inimese meel läheb haledaks, neid viletsaid urkasid vaadates, mis ehk küll Siberi huntidele ja karudele süüdsad võivad olla, mitte aga inimestele.”* (Samas)

Uutes kodudes oli kodumaalt kaasa toodud asju, kuid olulise osa toast võttis enda alla suur savist ahi, mis Siberi talves oli vajalik ning asunike poolt omaks võetud. Ahjul magati, ahjus valmistati süüa. Lae alla oli kinnitatud laudadest lavats, millel oli soojem magada. Villased tekid katsid põrandaid. (Samas)

Esimestel aastatel puututi kokku raskustega, mida keegi ei osanud ette näha. Siberist oli teateid malaariast, mis asunikke vaevas. Viljaikaldust põhjustasid närilised ning halvad ilmad. Pöörduti abipalvetega kodumaal elavate tuttavate ja omaste poole. Loomasööda puudumisel söödeti loomi kaseokstega. (Samas)

Maa omandamine ja selle harimise võimalus oli edu aluseks, mis oli eestlaste jaoks väga tähtsal kohal. Asunikele jagati üldjuhul ülesharimata maad, mõnel pool oli see metsaga kaetud.

Puud kooriti kännu ümbert paljaks, tüved jäeti mitmeks aastaks seisma, seejärel raiuti maha. Suuremad küttepuud veeti ehitus- ja küttepuuks, ladvad ja jändrikud põletati. Rohumaa üleskündmine ei olnud kerge. Esimene künd toimus 4-5 hobuse või 4-5 paari härgadega ning jämedamad rohujuured raiuti kirvega läbi. (Samas)

Põllutööriistad olid eestipärased ning Siberi venelased neid ei tundnud. Palju sõltus kohalikest oludest. Kui maad ei saanud harida vanal viisil, rakendati innovatsioone. Näiteks Siberi asunikele sai selgeks, et ader oli Siberi vintske pinnase jaoks liiga nõrk. Hakati kasutama ratastega, kahe kuni nelja hobuse poolt veetavat atra (Joonis 6). (Samas)

Joonis 6. Kartulimuldamine Estonka külas (Jürgenson, 2006)

Uute töövõtete ning nende tehniliste detailide ülevõtmisel oldi sunnitud ka kasutusele võtma uusi nimetusi. Kerged Siberi hobuvankrid erinesid konstruktsioonilt nendest, millega oldi harjunud Eestis. Kohalike vankrite kasutuselevõtt tõi Siberi eestlaste keelde mõisted, nagu *troogad*-vankri tagumistelt assidelt lähtuvad pikad ridvad, ja *kurruk*-püstapulk, mis ühendab pakku esimese assiga. Pöördatra nimetati *plugaks*. (Samas)

Uutes tingimustes kasvatati algusest peale samu kultuure, mida vanal kodumaalgi. Aja jooksul selgus, et kõik kultuurid ei anna uutes tingimustes sama efekti mis vanal kodumaal. Algusaegadel kasvatati rukist, tali- ja suvinisu, otra, kaera, hernest, lääts, kartulit, kapsast, kaalikat. Kui kodumaal oli peamiseks leivaviljaks rukis, siis Siberis sai selleks nisu. Esimestel asumisaastatel kasvatati kohalikke ja Eestis tundmatuid kultuure. Üheks esimeseks olid Siberis arbuusid. (Samas)

Eestlastel olid külades omad poed, iseloomult talurahvapoed. Eestlased rajasid tangu-, villa- ja jahuveskeid mitte ainult oma, vaid ka naabruses asuvatesse venekeelsetesse küladesse. (Samas)

Siberi asunike majanduslik edu tugines piimakarjakasvatusele. 1905. aastal varustasid 60% kõikidest Siberi asunike majapidamistest meiereisid piimaga või jaoks. Siberi lehmade piima rasvasisaldus oli kõrge, 4-5 protsenti. Sellest saadi kõrge kvaliteedilist võid, mis konkureeris edukalt Lääne-Euroopa turul. (Samas)

Sulaste tööjõu kasutamine eestlaste majapidamistes oli üldlevinud. Krunditalude puhul oli tavaline, et palgati näiteks karjuseid, mis võis saada kulakuks kuulutamise ajendiks. Likvideeriti sundkorras asunike krundid ning majapidamised toodi tänavkülla kokku. Hävitati inimeste kodud, millest oli raske üle saada. Estonia külast pärit naine (sünd 1925) rääkis, et ta igatses oma üksiktalude järel pärast seda, kui neil tänavkülla asuda kästi. Teda jäid mäletama kodupaika iseloomustavad positiivsed jooned: *“Meil oli ilus koht väega. Meil oli niimoodu...nigu meil...aiamaa. Seal oli...keskel oli vesi suvel /.../ Tuomed kasvasid kõik-tuomed ilusad-tuomemets oli siin. Ja meil oli õue peal, kui tulid õue peale...akna all tuomed istutatud niimoodu. Kõik korras...ilus koha peal oli!”* (Samas)

Rängimad repressioonid leidsid aset 1930. aastate algul, mille käigus tõsteti perekonnad välja neile kuuluvatest majadest, võõrandati kogu majapidamine, mõnel pool saadeti kulakud välja kaugematesse piirkondadesse. Inimesed tõsteti regedele ning transporditi soodesse, jäeti saatuse hooleks. Need, kes soo pealt ära põgenesid, võeti kinni ja lasti maha. Mõnel pool tõsteti kulakud oma kodudest välja, kuid jäeti küüditamata. (Samas)

1.7. Suhted venelastega

Vene keelt oskasid külas vähesed ning venelastega suheldi harva. Kollektiviseerimise ajal ühendati erinevate rahvuste külad ühisteks kolhoosideks ning nüüd hakkas seni rahvuskeelsetena püsinud küladesse üha rohkem imbuma venekeelset elanikkonda. Tihti ei olnud kõigi jaoks venelase pilt ühtne. Näiteks ühes asunikukirjas kirjutatakse: *“Venelased on pehme, hea loomuga, mispärast Eestlased nendega kaunis sõbruses elavad.”* Teisalt nimetatakse venelasi väga kardetavateks ning kahjulikeks. Ülem-Bulanka küla korrespondent R. Ottesson kirjutab tsaariaja rahvustevaheliste suhete kohta: *“Venerahvas veel põlgasivad*

eestlasi... Eestlased ei kuulnud venede suust muut kui üks "Tsuhnja", "Tsuhnja"." (Jürgenson, 2006)

1940. aastal sündinud mees meenutas venelaste suhteid eestlastega: *"Venelasi eestlased ei sallinud. Ja venelased ei sallind eestlasi kah. Venelased elasid Matorskis. A nad olid kah väljasaadetud sealt Orlovski kubernjast sinna. Ega need kah põld kohalikud, ka väljasaadetud. Nendega ei saand easti läbi ei lätlased, ei soomlased, ei eestlased-keegi."* (Samas)

1899. aasta Postimehes kirjeldasid Siberi eestlased venelaste juures nende laiskust ja korratust: *"Meie maa mehed imestlevad, kuidas inimesed siin laisklevad. Vene talupojad ei tee aastas rohkem tööd, kui 4-5 kuud."* Arusaamatu tundus see, et venelased põllutöid tehes või metsast puid tuues ise hobuse seljas istuvad, et puuduvad kaevud ja isiklikuks tarbeks kasutatakse vett, milles enne pesu pestud. Venelased tegid heina, mille nad jätsid põldudele niidetult maha, ilma et keegi seda segaks või küünidesse vedanuks. (Samas)

1.8. Siberi eestlaste keel

Asunduste esimestel kümnenditel oli võõrkeelte valdamine kesine. Agraarses talupojaühiskonnas oli tavaline, et osati vaid ühte keelt ning kui võõrsile mindi, tunti end sageli abituna. Seal, kuhu eestlased välja rändasid, esines probleeme asukohamaa keele mittetundmisega. 1857. aasta Tallorahva Postimehes hoiatati inimesi võõrsil ootavate keeleprobleemide eest: *"Seäl peab iggaüks innimenne Venne keelt selgeste mõistma, muido ta on nago karro, kelle su rauaga kinnipandud ning egga sömissele lahti tehakse."* (Jürgenson, 2006)

1922. aasta andmetel ei osanud Tomski kubermangus üldse vene keelt 55% eestlastest, 26% oskas seda halvasti, 16% rahuldavalt ja 3% hästi. Rohkem kui pooled Kaseküla elanikest ei osanud vene keelt, 90% Vabaduse asunduse elanikest ei osanud vene keeles lugeda ega kirjutada. Kajaka asunduses ei mõistnud keegi vene keelt, Suur-Selimi elanikest ei osanud pooled vene keeles lugeda ega kirjutada. 1926. aastal pidas eesti maaelanikkonnast (119 088) Nõukogude Liidus eesti keelt emakeeleks 114 375 inimest. Emakeel oli paremini säilinud naistel ja maaelanikel. (Samas)

Tänapäeval on Siberi eestlased peamiselt kakskeelsed, kusjuures väljakujunenud käitumismustri kohaselt räägitakse ühes situatsioonis üht, teises teist keelt. Külades elab vanemasse põlvkonda kuuluvaid inimesi – põhiliselt on nendeks naised, kes vene keelt halvasti oskavad. Näiteks üks naine Ülem-Bulanka külast kirjeldas enda vene keele oskust: *“Mina ei oska vene keeli rääkidagi. Nigu ei julge ka-mis ma tahakski ütleda, ma nigu ei julge ka. Et ei tule see sõna nõnna välja. A lapsed räägivad kõik vene keelt. Tulevad kodu käima, siis mina räägin nendega eesti keeli. Nad ei saa kõigist aru ka eesti keelest enam.”* (Samas)

Kaasajal oskavad hinnangute kohaselt eesti keelt vabalt pooled Siberi eestlased. Peamiselt nooremate ja keskealiste arvates ei tähenda keele vahetus etnilise identiteedi kaotust. 1951. aastal sündinud mees Tsvetnopolje külast ütles: *“Keele võib unustada, aga ka uuesti õppida. Aga rahvust salata, maha jätta, ju ei saa!”* Vastupidine seisukoht levib vanemate inimeste seas: *“Mis eestlane see ikka on, kes ei tea oma keeltki!”* (Samas)

2. VANAEMA ALIDE ASAEVA ELU SIBERIS

Minu vanaema (Joonis 7) Alide Asaeva sündis 1953. aastal 15. märtsil Siberimaal Kasekülas (vene keeles Berjozovka). Siberist lahkus ta 1978. aastal.

Joonis 7. Alide Asaeva (Erakogust)

2.1. Eellugu

Alide Asaeva isapoolne vanaema Maria Klimson (neiupõlvenimi Truss) sündis 1886. aastal Eestis. 1897. aastal, kui Maria oli 11-aastane, otsustas nende pere minna vabatahtlikult otsima paremaid tingimusi Siberisse. Eestist vabatahtliku väljarändamise põhjuseks oli leida leevendust majanduslikele tingimustele võõrsil. Nad suundusid elama taigasse, kus nad võtsid maha palgid, millest ehitasid maja, kus elama hakata. Loodi kolhoosid ning neid aeti kokku küladesse, kus igäüks pidi endale maja ehitama. (Asaeva, 2016)

2.2. Pereliikmed

Alide isa oli Karla Klimson ja ema Elfriide Klimson (neiupõlvenimi Mihkelson) (Joonis 8). Karla Klimsonil oli olnud Eestis pruut, kelle ta jättis. Ta tuli koju vaatama oma vanemaid 1949. aastal. Hiljem ei soovinud ega lubatud minna Eestisse tagasi. Kui ta külla jäi, elas ta vanemate juures. Külas kohtas ta laste ema Elfriidet ning 1952. aastal nad abiellusid. Alguses

elasid nad Elfriide vanemate juures. Kui lapsed olid sündinud, hakkasid nad ise maja ehitama (Lisa 2). (Kerb, 2017)

Joonis 8. Alide vanematega (Erakogust)

Karla oli range, ta riidles kohe Alidega, kui midagi oli tegemata. Selle eest pidi laps nurgas seisma, sai vitsa, kui oli selle ära teeninud. Tema isa töötas sepikojas masinate peal. Külas oli elektriijaam, vanaema mäletab, kuidas ta isale tööle süüa viis ja see mürises õudselt. Elekter lülitati hommikul vara sisse ja välja südaööl, mil kõik olid pimedas. Elektri eest maksma nad ei pidanud. Ema käis põllutöödel, oli lüpsja, vasikatalitaja. (Asaeva, 2016)

Vanemad pidid kolhoosis varahommikust hilisõhtuni rasket tööd tegema. Õhtul hilja, kui töö lõppes, mindi lastele lasteaeda järele. Suviti käidi varakult heinamaal või karjamaal. Lüpsjad käisid hommikuti kell neli lüpsmas. Samuti mindi hommikul kell neli luhale heina tegema, koju jõuti tagasi õhtul kell üksteist. Pärast rasket tööd tõid lapsevanemad lapsed lasteaiast koju. (Asaeva, 2016)

Maria Klimson kolis pere juurde, kui oli 70-aastane. Tema vaatas ja valvas lapsi. Iseloomult oli Maria range, kuid Alide sõnas: *“Hea, et ta oli olemas, kes ikka meil silma peal hoidis.”*

Alide vanaema vaatas alati valvsa pilguga, et kõik tööd oleksid tehtud. Kui Alide oli 15-aastane, siis Maria suri. (Asaeva, 2016)

Alidel on õde Helmi (Lisa 3), kes on temast kaks aastat noorem. Helmi ja Alidega kasvas üles ka nendest tunduvalt noorem vend (Joonis 9) Valtin Klimson, kes oli Alidest seitse aastat noorem. Lapsepõlves võtsid nad alati teda oma mängudele kaasa ning hoolitsesid ja hoidsid. Meenutati, kuidas kolmekesi mängiti aida lakas, kuid mänguhoos vend kukkus. Koju joostes püüdsid tüdrukud venda rahustada. Kuid peale seda hakkas ta kogeleva. Laste isa tegi poja jaoks vankri, tütreid soovisid teda sõidutada, kuid poiss kartis ja karjus selle peal. Kuna Valtin kogeles, kartis ta koolis käia. Helmi oli julge tüdruk, uuris välja, missugused probleemid vennal koolis esinevad. Pidas sõda, vaidles ning seisis venna eest: *“Mina korjasin oma tänava pundi kokku, läksime jälle tappa andma nendele. Mäletan, et Arminde, ma ei mäleta, mis ta mulle tegi, ma lubasin tappa anda talle. Ta läks kaebas ära direktorile.”* (Kerb, 2017)

Joonis 9. Helmi, Valtin ja Alide (Erakogust)

2.3. Alide lapsepõlv

Minu vanaema Alide Asaeva sündis (Lisa 4) Siberimaal Kasekülas (vene keeles Berjozovka), 1953. aastal 15. märtsil. Ta sündis kodus ning vastu võttis ämmaemand.

Kodune suhtluskeel oli eesti keel. Kasekülas oli ka sõnu, mis eesti keeles olid teistsugused, näiteks *mant* (koor), *voruk* (kohupiim), *tšaiu* (tee). (Kerb, 2017)

Berjozovkas oli lasteaed (Joonis 10), kus Alide käis. Lasteaias ei armastanud ta olla, teda viidi sinna alati sunniviisiliselt. *“Ootasin kogu aeg, millal tuleb õhtu ja keegi mulle järgi tuleb,”* meenutas Alide, *“istusin ainult nurgas, teistest eemal ja ootasin, millal õhtu tuleb, ning nutsin.”* Lasteaias olid kasvatajateks tädid, tavalised külanaised, neil olid ka endal väiksed lapsed kaasas. Nad tegid ise süüa ja hoidsid lapsi. Lasteaias oli oma hoov ning seal oli suur liivahunnik, kus lapsed mängisid. (Asaeva, 2016)

Joonis 10. Kaseküla lasteaed (Erakogust, 1977)

Külas asus kool, mis oli Klimsoni tüdrukute maja lähedal. Koolitee oli pikk lastele, kes tulid teistest küladest. (Kerb, 2017)

Kool oli 8-klassiline. Kui vanaema hakkas lõpetama, oli kool 11-klassiline. Kasekülas tegutsesid ka huviringid. Vanaema hobideks oli näitlemine, laulmine ja tantsimine. 12-aastaselt käis ta laulmas ja tantsimas. Külas oli uhke puhkpilliorkester, kus Alide õde Helmi trumme mängis. (Asaeva, 2016)

Vanaemal ja tema klassikaaslastel paluti koolis kirjutada, kelleks nad saada tahavad, kui kooli lõpetavad. Vanaema suur unistus oli saada kokaks ning tema unistus täitus, terve elu on ta leiba teeninud selle tööga. (Asaeva, 2016)

Alide õe sõnul kutsus ta teda alati teistega mängima, kuid kaasa ta väga ei löönud. Kui toimus põnev jutuajamine, siis oli Alide meelsasti kambas. (Kerb, 2017)

Õed mängisid vahetevahel ka kodus. Üheks meelispaigaks oli neil aida katus. Helmi meenutas: *“Mäletan, olime aida katusel, kui õpetaja Reile Härman oli vaadanud ja hõiganud: „Oh taevane arm, appike, Klimsoni Karla tüdrukud on juba korstna otsas!”*“ Helmi meenutas, kuidas ta õpetas Alidet katuselt alla minema: *“Kui sa sinna alla jõuad niimoodi, ära tagumikuga sõida, vaid jalgadega. Kui alla jõuad, siis tõuka niimoodi ja hüppad üle aia lumme, aga kus Alide, läks kui kolinal aia peale, ta oleks peaaegu jala ära murdnud.”* (Kerb, 2017)

Tollel ajal ei olnud peale suhkru maiustusi. Alide lemmikmaiustuseks oli suhkruleib. Leivatüki kastas ta vette ning seejärel pistis leiva suhkrukotti. Vahel tõi vanaema Maria lastele kommi, need olid karamellimaitsetelised, kuna kalleid komme ei jõudnud keegi osta. (Asaeva, 2016)

Magati põhust madratsitel. Igal laupäeval vahetati põhku, vana raputati välja, kuna see oli sodiks magatud. Kottidesse pandi uus põhk ning laupäeval tuli hea uni kõrges voodis magades. *“Madrats oli kõrgem kui voodi otsad,”* muigas Helmi. (Kerb, 2017)

Helmi sõnul oli Alide omaette hoidev tüdruk. Ta mõtles alati kurbi mõtteid ja nuttis. *“Kui mina olin nutnud, siis ta pahandas, et näe mina selline, et ei igatse kodu.”* Kui õed plaanisid koos külla minna, siis Alidel oli alati selle üle hea meel. Jõudnud külla, tuli aga Alidel koduigatsus peale. *“Läksime Vambolasse, tema istus maha, kõik läksid õhtul kiigele, tema mind ka ei lasknud, ütles siis mulle, et sina jääd ka siia ega ma üksinda ei jää nutma. Istusime ja tema nuttis, hommiku tulime koju,”* meenutas Helmi. Alidel olid alati kaasas puhtad salvrätid, millega pisaraid pühkis. (Kerb, 2017)

Alidele meeldis kodus süüa teha ja küpsetada. Riiete õmblemises oli ta osav, mantlitele tegi kraesid ning nuputas erinevaid viise, kuidas rõivaid ilusaks teha. Kui Alide oli *“pruutis tüdruk”*, tahtis ta ka kena välja näha. Tollel ajal polnud midagi väga selga ega jalga panna, aga Alide oli nutikas neiu, värvis kingad rohelise õlivärviga üle. (Kerb, 2017)

Õed said omavahel hästi läbi, kuid esines ka tülisid. Helmi sõnul oli tema liiga elav ning see ei võinud Alidele meeldida. Vanaema meenutas: *“Helmi ei viitsinud hommikul üles tulla, magas lõunani lakas, ma käisin teda üles ajamas, viskasin vett.”* (Kerb, Asaeva, 2017)

Poest ei olnud riideid saada. Lastele õmbles ema pühadeks alati uued rõivad. Helmi kandis rohkem Alide vanu riideid. Riidetüki said tavaliselt lüpsjad, need, kes laudas töötasid, tavainimesed ei saanud midagi. (Kerb, 2017)

Alide õppis keskmiselt, talle ei jäänud meelde asjad, mis vajasisid pähe õppimist. Helmi: *“Mul on meeles, kuidas ta istus kaksiraksi voodis ja mina olin laua taga, kontrollisin teda, minul oli juba peas, tema karjub, et vaata sinna, ma ütlen talle, et mul ammu juba peas, ta võttis haamri ja lõi endale otsa ette ning ütles: “Kuradi pea, midagi meelde ei jää!””* (Kerb, 2017)

Helmi sõnul ei olnud Alide rumal. Alide õel oli parem pea, kuid tema ei viitsinud õppida. Kirjandite kirjutamisel oli Helmi õele abiks. Kui järgmisel aastal läks tema samasse klassi, oli Helmil kõik meeles. Alide armastuskirju aitas kirjutada samuti Helmi, Alidele meeldis, et õde oskas luuletada. (Kerb, 2017)

Helmi meenutas: *“Kui tal kuskil näol väike vinnike oli, võis ta olla nädal või kaks toas luku taga, ta ei läinud välja. Enne, kui see vinn näo pealt ära ei kadunud, ta rahva hulka ei läinud. Ta oli nii vihane vahest, kui minul oli mädapunn. Minul oli ükspuha, kus see punn oli.”* (Kerb, 2017)

Alide õde oli energiline, näiteks õhtuti ei saanud ta uinuda. Koolis sai ta sellepärast riielda, et oli nii hüperaktiivne laps. Kui keegi kedagi kiusas, siis see pakkus Helmile nalja, ajas teda naerma. (Kerb, 2017)

Klimsoni perel käisid tihti sugulased külas, kui olid sünnipäevad või mõni muu pidustus. *“Mulle anti 2.60 raha pihku, pidin Klaudie poolt tooma pudel viina, kell oli kaksteist öösel,”* mäletas Helmi rääkida. (Kerb, 2017)

Poisetga olid neil suhted väga sõbralikud. *“Kannika Juhan tahtis minule kosja tulla, ma jooksin eest ära, see karjus akna taga: “Helmiii Helmii!” Papa ütles, et tead, ma viskan su välja. Ma ütlesin, et ära viksa mind välja,”* meenutas Helmi. (Kerb, 2017)

Helmi ja Alide peavad lapsepõlve ilusaks, hoolimata sellest, et oli vaja kodused tööd ära teha, kui vanemad tööl olid. Neil oli aega nii enda jaoks kui ka mängimiseks. (Kerb, Asaeva, 2017)

2.4. Raske töö

Alide ergutas Helmit tööle, kuna ta ei viitsinud tööd teha. Selle asemel, et tööd teha, meeldis Helmil end ehtida. Vanatädi meenutas: *“Mul on nii meeles, kui ma panin mamma kleidi selga ja pulmakingad jalga, mammal oli ilus siidist kleit, õde aga vedas mind välja, et ma tööd teeksin.”* (Kerb, 2017)

Koolis antud kodutööd oli lastel vaja ära teha, nad pidid jõudma kodutööde kõrvalt teha ka kodus antavaid töid, neil jätkus ka aega teiste lastega mängida. Kodus pidid nad rohima ja kastma suurt aiamaad, samuti vajas rohimist suur kartulipõld. Kartuleid oli vaja keldrist kanda seitse ämbrit, need tuli ära pesta, keeta suur paja täis. Korjati ohakaid ja kapsalehti, mis hiljem kapsarauaga katki taoti. Suure tunni sisse pandi ohakate ja kapsalehtede segu, lisati kartul. Neil oli kolm siga, kellele see kõik toiduks läks. Kaks päeva sai sellise kogusega hakkama. Alide mõtles tagasi ajale, kui oldi karjas: *“Karjas olles oli palju sääski, meil olid sääsemaskid ees, palav oli, kummikud jalas, pidime kannatama, praegu mõtlen, siis ei tahaks enam sellist elu.”* (Asaeva, 2016)

Vanaema vanemad olid alatasa tööl, kõik kodus antavad toimetused olid tema õlul. Õde oli tal abiks nii palju, kui jõudis. Mida vanemaks ta sai, seda lihtsamaks muutus töötegemine. Alide meenutas, kuidas nad koos ämbreid kandsid: *“Mina hoidsin ühelt poolt sangast, tema teisest, sest mina laps üksi ka ei jaksanud.”* Vett kanti lombist, milles oli sügav auk, kus oli vesi. Selle vee abil kasteti aiamaad. (Asaeva, 2016)

Suvel käidi karjas ning igaüks oma tänaval perekorda ehk kellel oli näiteks kaks lehma, pidi käima kaks päeva, kellel üks, ühe päeva (Kerb, 2017).

Vanematel käidi kolhoosis abiks, karjatati vasikaid. Pered pidid lina kitkuma, näiteks kümme sajandikku. Igal perel oli linanorm, mis oli vaja täita. Kitkuti käsitsi. Ka koolis olid normid, igal kevadel korjasid õpilased kasepungasid. Esimene klass korjas klaasitäie, teine klass kaks klaasi jne. Kui korjati rohkem, saadi selle eest preemiat. Sügiseti võeti kartulit, nii endal kui ka kolhoosil. Seda tehti käsitsi, hobusega aeti lahti ning konksuga sai võtta. (Kerb, 2017)

2.5. Külaelu

Kaseküla ei olnud suur, vaid keskmine küla, kus elas palju rahvast. Vanaema eluajal moodustasid külaelanikest poole venelased, seetõttu sai küla nimeks Berjozovka (Joonis 11). (Asaeva, 2016)

Joonis 11. Kaseküla silt (Korb)

Puudust ei tundud millestki. Põhjuseks oli see, et ei teatud, mis maailmas toimub ning mida tahta. (Kerb, 2017)

Kasekülas oli palju pidustusi: pulmad, sünnipäevad, esimene mai, jõulud, vanaaastaõhtud, jaanipäev, talve ärasaatmised. (Kerb, 2017)

Alide meenutas, et kui nad olid vanuses 12-13, siis käidi õhtuti väljas ja peeti piknikku. Lõke tehti üles, mängiti, tantsiti. Igaüks tegi piknikukorvi kaasa, õhtu oli imeline. Kultuurimajas asus tantsuklubi, kus sai jalgu keerutada. Kui noored olid 14-15-aastased, tantsiti elava pilli järgi. Mängiti põhiliselt karmoškat, lõõtspilli, mängijateks olid külamehed. Hiljem tuli kasutusele grammofon, mille saatel tantsiti. (Asaeva, 2016)

Õhtuti käidi kohalikus klubis tantsimas ja filme vaatamas. Külas oli koor, kes andis ka teistes külates kontserte. Helmi oli Kaseküla puhkpilliorkestris trummar. Pühade ajal, kui toimus pidu, hakkas pasunakoor mängima ning selle abil kogunes rahvas peopaika. (Kerb, 2017)

2.6. Kaseküla loodus

Luhas ajasid jõed kevaditi üle, maa kattus veega. Kui vesi ära kadus, kasvas luhta hein. Vanemad võtsid lapsed kaasa. Luhta sõideti hobustega, teekonda kirjeldatakse imeliselt. Lapsed riisusid heina kokku. Tšulõmmi jõe ääres sai kalal käia. (Kerb, 2017)

Talved (Joonis 12) olid kaunid ning lumised. Käidi mäe peal kelgutamas ning ka suusatamas. *“Nii hästi mängisime, et kodu ei viitsinud minna, endil olid juba tagumikud jääs, pükstel olid jääkoorikud. Kui koju tulime ja püksid ära võtsime, siis need seisis tükk aega nurgas püsti, enne kui kokku vajusid,”* meenutas Alide õde. (Kerb, 2017)

Joonis 12. Talv Kasekülas (Folklore₂)

Külas ei kasvanud õunad. Marjul käidi taigas, kus kasvasid mustsõstrad, vaarikad. Koduõues kasvasid toomingad, mille jahust tehti pirukaid, moosi. (Kerb, 2017)

Talved olid külmad. Kui oli vaikne ilm, võis õhukeste riietega õues olla, kuna -20 kraadiga oli soe. Õhk oli kuiv, mitte niiske. Suviti, kui oli väljas 30 kraadi, oli väga palav. (Kerb, 2017)

2.7. Pere loomine

1970. aastal külastas Alide koos oma isaga Eestis olevaid sugulasi. Vanaema otsustas jääda Eestisse ning tema isa läks Siberisse tagasi. Alide asus õppima Rakvere Viru Teeninduskombinaati kudujaks. Pool aastat õppinud, tuli Alidel igatsus kodu järele. Siberis Tomski oblastis Pervomaiskis läks Alide õblemist õppima ning töötas pool aastat õmblejana. (Asaeva, 2017)

1971. aasta septembris abiellus Alide (neiupõlvnimi Klimson) Asaeva Josif Asaevaga. Koos mehega kolis ta Kaukaasiasse elama. 1972. aastal sündis neil tütar Zemfira (Lisa 5). Kooselu Alide ja Josifi vahel ei laabunud ning 1972. aastal suundus Alide tagasi Kasekülla. (Asaeva, 2017)

1974. aastal viis elutee Alide kokku kauaaegse naabrimehe August Tsioniga (Joonis 13). Neil sündis 1975. aastal poeg Gennadi (Lisa 5).

Joonis 13. Alide koos poja Gennadi ja mehe Augustiga (Erakogust)

2.8. Elu Eestis

1978. aastal otsustasid Alide ja August kolida Eestisse, kuna sugulased elasid siin. Suunduti Viljandisse. Poole kohaga käis vanaema tööl, kuna kodus oli vaja hoolt kanda 6-aastase Zemfira ja 3-aastase Gennadi eest. (Asaeva, 2017)

1971. aastal suundus pere elama Paidesse, kus Alide asus tööle Paide II Keskkoolis kokana (Lisa 6, Lisa 7). 1984. aastal kolis Alide Eiverre ning hakkas tööle Eivere Hooldekodus algselt õde-perenaisena, hiljem kokana. Kuid 2001. aastal kolis Eivere Hooldekodu Koeru ning alates sellest aastast töötab vanaema siiani Koeru Hooldekodus (Joonis 14) koka ja pagarina ning aastast 2010 elab ta Järvemaal Koeru alevikus. (Asaeva, 2017)

Joonis 14. Alide Koeru Hooldekeskuse köögis (Perejainen, 2015)

Alide on sageli mõelnud Siberis oldud ajale ning ta ei suutu sellesse negatiivselt, vaid vastupidi, seal möödus tema imeline lapsepõlv ning noorus, mida ta ei väsi kiitmast (Asaeva, 2017).

Alidel on viis lapselast: Ere Vaaks, Kristjan Tsion, Gabriel Vaaks, Mairo Vaaks on tema poja Gennadi lapsed ning Silvi Arro, Zemfira Arro laps.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks oli uurida 19. sajandi lõpul Siberisse väljarännanud eestlaste elu ja koguda mälestusi oma vanaema Alide Asaeva Siberis veedetud aastate kohta ning need kirjalikult jäädvustada. Siberi eestlased on 19. sajandi lõpul väljarännanud eestlaste järeltulijad.

Põhiline põhjus, miks eestlased vabatahtlikult Siberisse rändasid, oli saada tasuta või odavalt viljakat maad. Talupoegade meelest olid väljarännu põhjusteks teoorjus, kõrge rent, kohtade ebakindlus, külade lõhkumine ja talupoegade ümberpaigutamine halvematele maadele, kohtadelt väljaajamine, tagakiusamine, peksmine, vabaduse puudumine.

Eesti ajakirjanduses kuulutati võõrsile jääjad kodumaa reeturiteks, avalikkus võttis nähtuse suhtes negatiivse hoiaku. Mõisnikele tõi see suurt kahju, kuna kaasavõetav kapital läks Eestist välja, palgatööjõud vähenes tunduvalt, töötasu tõusis. Kodumaal olijate suhtumist väljarändajatesse kajastati ka ilukirjanduses.

Ainsaks võimaluseks sihtkohta jõuda oli hobuvanker või jalad, hiljem ka rongiga. Teekond kestis kuid, isegi aastaid. Teel leiti elukaaslasi, sünnitati lapsi, maeti surnuid.

Uue kodumaa loomisel järgiti Eestist kaasa toodud traditsioone ning Siberi kohanimedele pandi eestipärased nimed.

1897. aastal, kui Alide vanaema Maria oli 11-aastane, otsustas nende pere minna Siberisse paremaid elutingimusi otsima.

Alide Asaeva sündis Siberimaal Kasekülas 1953. aastal 15. märtsil ning lahkus Siberist 1978. aastal. Ta elas koos vanemate, vanaema Maria, õe Helmi ning vend Valtiniga. Siberis möödus tema lapsepõlv ja noorus.

Lapsepõlveaegu meenutanud Helmi kirjeldas Alidet kui omaette hoidvat tüdrukut, kes mõtles tihti kurbi mõtteid, kuid see-eest oli ta töökas neiu.

Alide õppis Kaseküla kohalikus koolis keskmiselt. Noorusaegadel meeldis talle laulda, näidelda ja tantsida.

Lisaks koolitööle oli Alidel ja ta õel ka palju koduseid kohustusi: pidi rohima ja kastma suurt aiamaad, sigadele ohakaid ja kapsalehti korjama, karjas käima, lina kitkuma, kartuleid võtma, kasepungi koguma.

Alide suur unistus oli saada kokaks ning see täituski. Terve oma elu on ta leiba teeninud kokana.

Talle meeldisid piknikuõhtud lõkke ääres. Kohalikus klubis sai elava pilli järgi tantsida.

1971. aastal abiellus Alide Josif Asaevaga, neil sündis 1972. aastal tütar Zemfira. 1974. aastal viis Alide elutee kokku kauaaegse naabrimehe August Tsioniga, neil sündis 1975. aastal poeg Gennadi.

1978. aastal otsustasid Alide ja August koos lastega kolida Eestisse, kus esialgu suunduti Viljandisse, hiljem Paidesse elama. Ta töötas kokana Paide II Keskkoolis ning Eivere Hooldekodus. Praegu on ta kokk ja kondiiter Koeru Hooldekeskuses ning elab alates 2010. aastast Järvamaal Koeru alevikus koos tütre perega.

Minu jaoks oli eriti tähtis paremini tundma õppida oma lähisugulaste elulugu. Huvitav oli ka ajaloolise materjali lugemine, mis oli seotud ka minu suguvõsaga. Antud uurimistöö on väga tähtsal kohal meie peres, aga avardab ka teiste inimeste silmaringi.

Tööd võiks jätkata, kui tulevikus lisada Alide õe Helmi elu ning Alide laste ja lastelaste mälestused.

Täna Reet Aulet ja Siret Pärtelit töö juhendamisel, intervjueeritavaid Helmi Kerbi ja Alide Asaevat.

KASUTATUD MATERJALID

Accelerista. <https://www.accelerista.com/uudis/eestiuudis/rongiliin-reisijatele-eestis/>.
09.03.2017.

Asaeva, A. 2016. Alide Asaeva lapsepõlv. Arro, S., intervjuu.

Asaeva, A. 2017. Alide Asaeva eluolu Siberis ja Eestis. Arro, S., intervjuu.

Eesti värss. <http://www.ut.ee/verse/index.php?&m=authors&aid=7&obj=poems&apid=1356>.
25.12.2016.

Folklore₁. <http://www.folklore.ee/estonka/files/index.php?id=151&keel=ee>. 09.03.2017.

Folklore₂. <http://www.folklore.ee/pubte/eraamat/siberilaulud/eestlased/ee-01-01.html>.

Folklore₃. <http://www.folklore.ee/estonka/files/index.php?id=164&keel=ee>. 12.02.2017.
09.03.2017.

Galerii. http://galerii.kirmus.ee/baltic_archives_abroad_2006/must/0075_pass.jpg.
24.03.2017.

Jürgenson, A. 2002. Siberi eestlaste territoriaalus ja identiteet. Tallinn: TPÜ Kirjastus.

Jürgenson, A. 2006. Siberiga seotud eestlased teisel pool Uuraleid. Tallinn: Argo.

Jürgenson, A., Kumer-Haukanõmm, K., Tuisk, A. 2011. Vabatahtlik ja sunniviisiline ränne
Eesti migratsiooniloos.

http://www.kirj.ee/public/Acta_hist/2011/issue_2/acta-2011-17-3-15.pdf. 21.11.2016.

Kerb, H. 2017. Siberi eluolu ja lapsepõlv. Arro, S., intervjuu.

Korb, A. 2010. Siberi eestlaste elud ja lood. Tartu: EKM Teaduskirjastus.

Korb, A. Siberi eestlaste kohanemisest ja sulandumisest pärimusainese põhjal

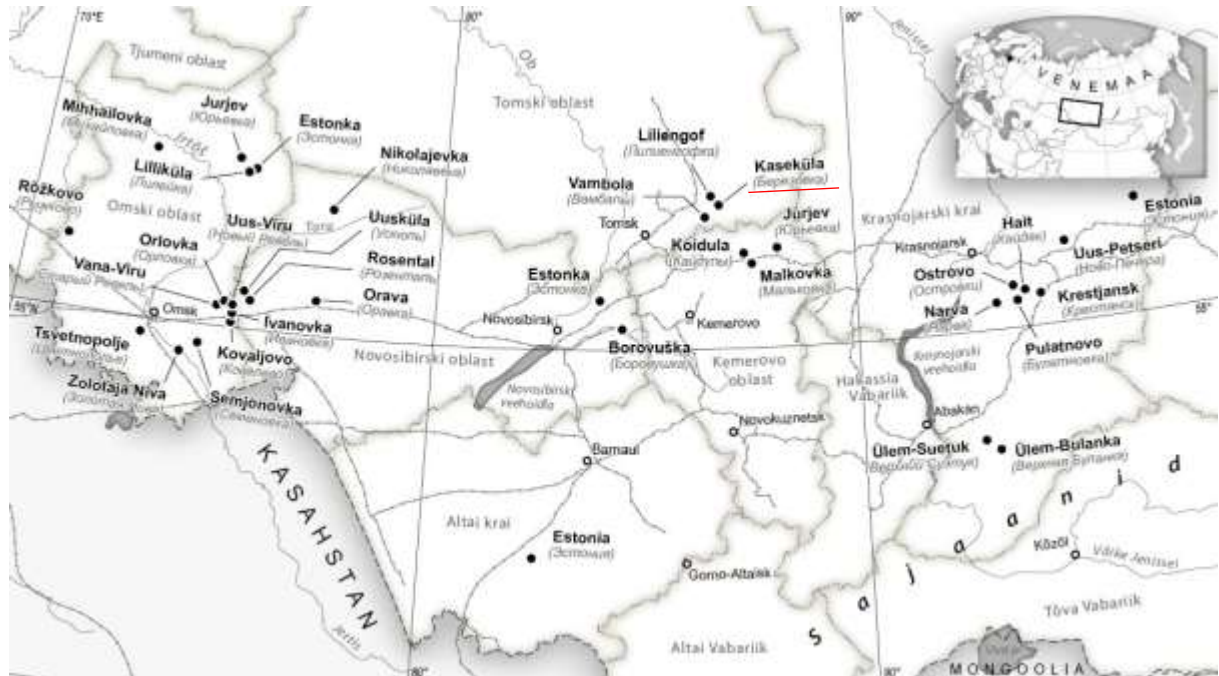
<https://www.folklore.ee/tagused/nr50/korb.pdf>. 09.03.2017.

Perejainen, A. 2015. 65 aastat hoolekannet Järvamaal. OÜ Vali Press.

Rosenberg, T. 2007. Eestlaste väljaränne 19. sajandil ja 20. sajandi algul.

<http://epl.delfi.ee/news/kultuur/eestlaste-valjaranne-19-sajandil-ja-20-sajandi-algul?id=51092896>. 21.11.2016.

LISA 1. SIBERI KAART

Kaseküla, kus Alide elas, alla joonitud (Folklore3)

LISA 2. KLIMSONIDE MAJA EHITUS 1958. AASTAL

LISA 3. ALIDE JA HELMI LASTEGA

LISA 4. SÜNNITUNNISTUS

**СВИДЕТЕЛЬСТВО
О РОЖДЕНИИ**

Гр. Кимиса
Алиде Карловна
(фамилия, имя, отчество)

родилась (лицу) 15/III 1953 года
(пропиской и фактически год, месяц и число)

Кыркадашского мурта
тумана девятисой
тауи-бдаси турсовского

Место рождения ребенка: город, селение
Гирезовка, Зырянский
район Вашская область, край,
республика РСФСР

о чем в книге записей актов гражданского состояния
о рождении 1953 года марта месяца
20 числа произведена соответствующая запись
за № 4

ПАССПОРТ ВЫДАН
серия И-44
№ 114-44-01-01-01-01
с. ка. воин

РОДИТЕЛИ:
Кимиса
Карл Александрович
(фамилия, имя, отчество)
национальность беловец

Мать Кимиса
Александровна Карлова
(фамилия, имя, отчество)
национальность беловец

Место регистрации Милославский
сельсовет
(наименование территориального бюро ЗАГС)

Дата рождения 23. октябрь 1954

П-ЭК № 038740

Заведующий бюро записей
актов гражданского состояния В. Мигунов

ПОВТОРНОЕ

LISA 5. ALIDE LAPSED GENNADI JA ZEMFIRA

LISA 6. EINELAUAPIDAJA JA KOKA TUNNISTUSED

Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariiklik Liit	Эстонский Потребительский Союз Народнохозяйственных Обществ
TUNNISTUS nr. <u>22</u>	УДОСТОВЕРЕНИЕ № <u>22</u>
Käesolev tunnistus on välja antud kodanik <u>Asajeva, Alide, Karlil d.</u>	Настоящее удостоверение выдано гражданину <u>Асеева, Анны Карловны</u>
selles, et vastavalt ETKVL-i juhatuse määrusele nr. <u>352/64</u>	и том, что он <u>а</u> соответствует с постановлением Президиума ЦРСПО № <u>352/64</u> от <u>21. августа 1964</u> г.
<u>21. august</u> 1964. a. on ta sooritanud	сдал <u>а</u> экзамены в квалификационной комиссии <u>а</u>
kvalifikatsioonikomisjoni juures katset ja talle on omistatud	присвоена квалификация <u>буфетчицы</u>
<u>einelauapidaja</u>	<u>" (третьего) разряда</u>
<u>" (kolmas) järgu</u>	
kvalifikatsioon	
Kvalifikatsioonikomisjon:	Квалификационная комиссия:
Esimees: <u>1/25</u>	Председатель: <u>1/25</u>
Liikmed: <u>[Signature]</u>	Члены: <u>[Signature]</u>
<u>[Stamp]</u> 1964. a.	<u>[Stamp]</u> 1964. a.

Eesti Tarbijate Kooperatiivide Vabariiklik Liit	Эстонский Потребительский Союз Народнохозяйственных Обществ
TUNNISTUS nr. <u>15</u>	УДОСТОВЕРЕНИЕ № <u>15</u>
Käesolev tunnistus on välja antud kodanik <u>Asajeva, Alide, Karlil d.</u>	Настоящее удостоверение выдано гражданину <u>Асеева, Анны Карловны</u>
selles, et vastavalt ETKVL-i juhatuse määrusele nr. <u>352/64</u>	и том, что он <u>а</u> соответствует с постановлением Президиума ЦРСПО № <u>352/64</u> от <u>21. августа 1964</u> г.
<u>21. august</u> 1964. a. on ta sooritanud	сдал <u>а</u> экзамены в квалификационной комиссии <u>а</u>
kvalifikatsioonikomisjoni juures katset ja talle on omistatud	присвоена квалификация <u>новара</u>
<u>koka " (kolmanda) järgu</u>	<u>" (третьего) разряда</u>
kvalifikatsioon	
Kvalifikatsioonikomisjon:	Квалификационная комиссия:
Esimees: <u>1/25</u>	Председатель: <u>1/25</u>
Liikmed: <u>[Signature]</u>	Члены: <u>[Signature]</u>
<u>[Stamp]</u> 1964. a.	<u>[Stamp]</u> 1964. a.

LISA 7. TÄNUKIRI „PARIM ABITÖÖLINE“

